

Izpit iz znanja slovenščine na ravni odličnosti

Branje in pisanje

Navodila kandidatki/kandidatu

- 1) **Tema: tujerodne invazivne vrste**
Besedilo: uvodnik v revijo, namenjeno ljubiteljem vrtov
ali
- 2) **Tema: fenomen podaljšanega otroštva**
Besedilo: blog v zvezi s problematiko podaljšanega otroštva

Izberite eno od dveh tem in ob njej napišite ustrezno besedilo.

Na naslednjih straneh preberite besedila o izbrani temi. Napišite besedilo: v njem **povzemite glavne poudarke** iz besedil in **dodajte** svoj **komentar**.

Vaše besedilo naj bo dolgo od 400 do 450 besed, ustrezno ga začnite in zaključite.

Pri pisanju

- upoštevajte vsebino besedil in ustrezno izpolnite nalogo;
- pazite na jezikovno pravilnost, besedišče, povezanost besedila v celoto in slogovno ustreznost.

Pri oceni se upošteva tudi tvorjenje samostojnih formulacij in lastno mnenje o temi, zato iz besedil ne prepisujte celih stavkov in odstavkov.

1. tema: Tujerodne invazivne vrste

Napišite uvodnik v revijo za ljubitelje vrtov, v katerem nagovorite bralce revije.

Uvodnik ustrezno naslovite. V njem

- 1) predstavite značilnosti tujerodnih invazivnih vrst,
- 2) razložite problem – negativen vpliv tujerodnih invazivnih vrst na okolje,
- 3) predlagajte rešitve in nagovorite bralce k ustreznemu ravnanju.

Tujerodne invazivne rastline – obvestilo

Z razvojem in uporabo transportnih sredstev omogoča človek tudi prenos in naselitev rastlinskih in živalskih vrst preko naravnih ovir (npr. oceani, gorske pregrade ...) v okolja, kjer prej niso živele. Takšnim organizmom pravimo tujerodne vrste. Mnoge v novem okolju ne preživijo, druge se postopoma udomačijo, nekatere pa se lahko uspešno razmnožujejo in razširjajo. Na ta način bistveno spreminjajo vrstno sestavo, lahko pa tudi delovanje ekosistemov. Zaradi širjenja takšnih vrst, ki jim pravimo invazivne, se zmanjšuje število samoniklih vrst. Bistvene spremembe v delovanju ekosistemov imajo pogosto tudi socio-ekonomske posledice (npr. vnos ribe gambuzije je v nekaterih območjih povzročil zelo veliko škodo ribištvu, rastlina ambrozija je znana alergena vrsta). Invazivne vrste so drugi najpomembnejši vzrok izumiranja rastlinskih in živalskih vrst. Najbolj uspešno reševanje tega problema je zgodnje odkrivanje invazivnih vrst, saj je v teh primerih ukrepanje lažje in učinkovitejše. Pomembno je tudi seznanjanje javnosti z možnimi škodljivimi posledicami, predvsem v znanih primerih, ko ljudje namerno želijo invazivno vrsto naseliti, največkrat kot okrasno rastlino. Evropska organizacija za varstvo rastlin (EPPO – European Plant Protection Organisation) se od leta 2001 ukvarja z ocenjevanjem tveganja pojava tujerodnih invazivnih rastlin, uravnavanjem njihove razširjenosti in ukrepa v primeru, če se take rastline pojavijo. V Sloveniji naj bi to delo opravljala ministrstvo, pristojno za okolje, in Agencija RS za okolje.

EPPO je oblikovala program dela na področju tujerodnih invazivnih vrst in ustanovila delovno skupino, ki obravnava tiste tujerodne invazivne vrste, ki so zaradi svoje tekmovalnosti lahko škodljive za gojene ali naravno rastoče rastline. Na oceno tveganja vplivajo poleg biotičnih lastnosti rastlin še naravne značilnosti potencialnih rastišč v našem okolju. Izrazite kozmopolitske vrste predstavljajo skoraj enako nevarnost v vseh državah (npr. prej omenjena ambrozija), nekatere druge vrste, vezane na specifične habitate, pa predstavljajo nevarnost le za države, ki takšne habitate imajo. Agronomi tveganje zaradi tujerodnih invazivnih vrst ocenjujejo v smislu neposredne škode za gojenje kmetijskih rastlin. Škoda, ki jo invazivne vrste še lahko povzročijo, pa je tudi ekološka, poleg tega pa te rastline negativno vplivajo tudi na zdravje ljudi (pogoste alergije).

(Vir: www.furs.si/svn/zvr/invrastline.asp)

Invazivne tujerodne rastline – opisi posameznih vrst

Čeprav popolnega seznama tujerodnih vrst v Sloveniji še nimamo, prvi podatki kažejo, da se pri nas vsaj občasno v naravi pojavlja 750 tujerodnih rastlin, 330 pa se jih je verjetno že udomačilo. Številne med njimi smo že kdaj videli, saj so v času cvetenja zelo opazne, morda pa ne vemo, da so invazivne.

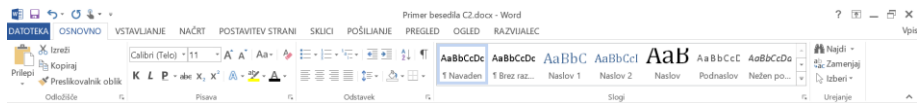
Mednje spadajo med drugimi tudi naslednje opisane rastline:

Japonski dresnik je uvrščen med sto najbolj invazivnih rastlin sveta. Doma je v Vzhodni Aziji, v Evropo so ga zanesli leta 1823 in začeli uporabljati v vrtovih in parkih kot okrasno rastlino. Sadili so ga tudi zaradi utrjevanja brežin in preprečevanja erozije ter za potrebe čebelarstva. Iz podzemnih delov vsako pomlad zrastejo do tri metre visoki grmi, pozimi nadzemni deli odmrejo, korenike, ki lahko segajo več metrov stran od materinske rastline, pa prezimijo. Če rastlino kosimo, iz njenih korenin na različnih mestih vsakič znova poženejo do nekaj decimetrov visoka stebela. Japonski dresnik uspeva na različnih tipih prsti, najraje pa naseljuje zmerno vlažna rastišča ob rekah in potokih. Njegove korenike prodrejo celo skozi pet centimetrov debelo plast asfalta in poškodujejo stavbe, ceste, jezove, nasipe. Hitro lahko preraste tudi obdelovalne površine. Zaradi svoje izredne konkurenčnosti se vse bolj vključuje v naravno rastje in izpodriva samonikle rastline.

Žlezava nedotika prihaja iz Indije in Zahodne Himalaje. Leta 1839 so njena semena poslali v botanični vrt Kew pri Londonu in jo začeli gojiti kot okrasno oziroma medonosno rastlino. Iz vrtov je hitro ubežala in se naselila v naravi. Zdaj je naturalizirana v večjem delu Evrope. Najstarejši podatek o njenem pojavljanju pri nas je iz leta 1935, ko jo je slovenski botanik Rajko Justin nabral v okolici Šentvida. Sredi 20. stoletja je bila že precej razširjena, zdaj pa je pogosta v severnem delu Slovenije, nekako do 1000 metrov nadmorske višine. Za uspevanje potrebuje vlažna tla, občutljiva pa je na zmrzal. Ker raste zelo na gosto, v njeni bližini ne uspevajo niti koprive! Velikokrat pa se »druži« z drugimi invazivkami, npr. z zgoraj opisanim japonskim dresnikom. Je enoletnica, ki se razmnožuje s semeni. Zreli plodovi se ob dotiku (pomislite na njeno ime!) eksplozivno odprejo in izvržejo semena tudi do sedem metrov daleč, kar seveda pripomore k uspešnosti njenega širjenja.

Deljenolistno rudbekijo, njena domovina je Severna Amerika, so kot okrasno rastlino gojili v Sloveniji že sredi 19. stoletja; o njenem pojavljanju v jarkih ob Ižanski cesti in ob vznožju Rožnika so pisali v ljubljanskem nemškem dnevniku leta 1868. Zanimivo je, da so jo že konec 19. stoletja poskušali iztrebiti iz narave, vendar neuspešno. Zdaj je splošno razširjena po vsej Sloveniji. Rastline dosežejo višino celo dveh metrov in pol. Spoznamo jo po »koških«, ki spominjajo na socvetja sončnic, le da so manjši. Deljenolistna rudbekija je skupaj z nekaterimi drugimi invazivkami izrinila domačo obrežno vegetacijo rek, zlasti Save, Savinje, Drave in Mure.

(Vir: www.deloindom.si/okrasne-rastline/invazivne-tujerodne-rastline-opisi-posameznih-vrst)

Tujerodne vrste: lepota vašega vrta, škoda vaši okolici

Pripombe dodal [IC1]: Besedilo je ustrezno naslovljeno.

Ali se kdaj vprašali, kakšna je rastlinska flora v našem najljubšem parku? Takrat, ko vse cveti in tako lepo diši ... Po mnenju številnih znanstvenikov je skrajni čas, da se kot občinstvo seznanimo z rastlinami, ki jih vsakodnevno občudujemo in celo gojimo doma, so pa nevarne in nezaželeno. Govorimo o zelo značilnih vrstah, ki mogoče privlačijo vaše poglede s svojim zgledom, vendar povzročajo številne škode. Večina ljudi se ne zaveda bistva naravnih, domačih ekosistemov. Tako kot ljudje se tudi rastline prilagajajo in borijo za preživetje. Po nekaj časa, ko se končno znajdejo v svoji idealni niši, jim pa »sosed« odnese svetlobo, hranila ... Ali si predstavljate, da bi kdo zasedel vašo hišo, začel jesti vašo hrano, uporabljati vaše prostore? Točno to naredijo tujerodne vrste. Samo ime kaže, da so to rastline, ki so s človeškim vplivom ali redkeje po naravni poti prišle na mesto, ki se razlikuje od njihovega naravnega habitata. Ker so večinoma bolj prilagodljive kot domače vrste, hitro oslabijo njihovo rast ali jih celo izrinejo. Če ste ob spomladi kdaj videli koga s rdečimi očmi in paketkom robčkov, se spomnite na ambrozijo, eno izmed najbolj alergeni rastlin, ki jo najdemo povsod našim prostorom. Je kozmopolitska vrsta, kar pomeni da lahko nastane skoraj vse države in se zelo hitro razširi. Prav zaradi tega se na njo ne da veliko vplivati. Večji poudarek je na tujerodnih vrstah, ki jih ljudje naročamo in prinašamo iz drugih držav, pa ne zaradi uporabnosti, samo zaradi vizualnega doživljanja. Ena izmed takšnih rastlin je japonski dresnik, pogosto uporabljen kot okrasna rastlina v vrtovih. Ima zelo močne korenine, iz katerih se poženejo visoka stebila. Korenine te navidezno nenevarne rastline lahko prodirajo tudi skozi asfalt in fasade hiš, kar seveda povzroča številne poškodbe. Tujerodna rastlina, ki bo verjetno za večino negativno presenečenje, je pa zelo lepa zlezava nedotika, živo roza barve, ki mami poglede, kjer koli se že nahaja. Kdo bi si mislil, da je toliko vplivna in toliko nevarna, da omeji tudi koprive, za katere vemo, da rastejo vsepovsod. Njeno ime se nanaša na plodove, ki ob dotiku izstrelijo semena nekaj metrov daleč in se na ta način širijo. Kaj pa več-metrska deljenolistna rudbekija? Sigurno ste jo kdaj opazili po prepoznavnem rumenem cvetu, ki spominja na sončnico. Izrinila je številne domače rastline, predvsem na področju rek.

To je le nekaj primerov tujerodnih vrst Slovenije. Močno upamo, da boste naslednjič ob odločitvi, da vzgojite kakšno eksotično rastlino v svojem vrtu, zelo dobro premislili in se zelo dobro seznanili z morebitnimi posledicami za domače rastline, saj je njihov habitat tudi vaš dom.

Pripombe dodal [IC2]: Kandidat ustrezno nagovori bralce besedila.

Pripombe dodal [IC3]: Značilnih za kaj?

Priponbe dodal [IC4]: Kandidat zelo dobro predstavi značilnosti tujerodnih rastlin s primerjavo s človekom. Opozori tudi na njihovo nevarnost.

Pripombe dodal [IC5]: Neustrezna beseda.

Pripombe dodal [IC6]: Večji poudarek od česa?

Pripombe dodal [IC7]: Ne širijo se plodovi, temveč se širi sama rastlina.

Pripombe dodal [IC8]: Kandidat ustrezno nagovarja bralce besedila: skuša jih odvrniti od uporabe tujerodnih rastlin.

Razumevanje, upoštevanje in obdelava izhodiščnih besedil

Kandidat dobro razume izhodiščna besedila, glavne poudarke smiselno vključi v svoje besedilo. Poleg tega jih tudi prepričljivo nadgradi (npr. primerjava rastlin z ljudmi: <i>Ali si predstavljate, da bi kdo zasedel vašo hišo, začel jesti vašo hrano, uporabljati vaše prostore? Točno to naredijo tujerodne vrste.</i>).	3 točke od 3
---	---------------------

Vsebinska ustreznost, slog in namen besedila

Kandidatovo besedilo ustreza formatu uvodnika v revijo za ljubitelje vrtov. Temo predstavi kompleksno, slogovno učinkovito in prepričljivo. Njegovo izražanje je natančno, v besedilu je več primerov, ki osvetlujejo problematiko. Kandidat zelo dobro ohranja stik z bralcem začetka (<i>Ali se kdaj vprašali, kakšna je rastlinska flora v vašem najljubšem parku?</i>) do konca besedila (<i>Močno upamo, da boste naslednjič ob odločitvi, da vzgojite kakšno eksotično rastlino v svojem vrtu, zelo dobro premislili in se zelo dobro seznanili z morebitnimi posledicami na domače rastline, saj je njihov habitat tudi vaš dom.</i>).	3 točke od 3
---	---------------------

Razvijanje teme (zgradba) in koherenca

Kandidatovo besedilo se bere tekoče in je jasno oblikovano v koherentno celoto. Tudi argumentacija je dobra (<i>Korenine te navidezno nenevarne rastline lahko prodirajo tudi skozi asfalt in fasade hiš, kar seveda povzroča številne poškodbe.</i>), uporablja številne različne načine za povezovanje idej (<i>Če ste ob spomladi kdaj videli koga s rdečimi očmi in paketkom robčkov, se spomnite na ambrozijo, eno izmed najbolj alergenih rastlin, ki jo na naših prostorih najdemo. Tujerodna rastlina, ki bo verjetno za večino negativno presenečenje, je pa zelo lepa žlezava nedotika, živo roza barve, ki mami poglede, kjerkoli se že nahaja.</i>).	3 točke od 3
--	---------------------

Besedišče (obseg in nadzor)

Širok obseg besedišča uporablja pravilno, učinkovito spreminja ubesedenje. Nekaj je neustreznih izbir (<i>ob spomladi, najti na naših prostorih, nastanjevati</i> skoraj vse države, <i>poženejo se</i> visoka stebila, <i>posledice na domače rastline, iz področja</i>) ali nejasnih izbir (<i>značilne vrste, večji poudarek</i>). Vendar pa kandidat uporablja izredno bogato besedišče (<i>mamiti poglede</i>) in besede uporablja tudi metaforično (<i>ko se končno znajdejo v svoji idealni niši, jim pa »sosed« odnese svetlobo, hranila</i>), zato kljub nekaterim pomanjkljivostim dobi vse točke.	3 točke od 3
--	---------------------

Jezikovna pravilnost

Kandidat uporablja kompleksne skladenjske strukture, pri tem pa dela zgolj manjše napake (končnice, vejice).	3 točke od 3
--	---------------------

Za besedilo je kandidat dobil skupaj	15 točk od 15
---	----------------------